

Sessizlik artık 'pozitif algı' için iyi değil, Türk Ekonomi Yönetimi seferberlik ilan etmeli

Çok uzun değil, neredeyse üç ay öncesine kadar, Türk Ekonomi Yönetimi için 'öz konuşmak', ulusal ve uluslararası düzeyde sürekli açıklama yapmamak, 'sessizliği' kendine özgü, ağır başlı ve saygın yönünden yararlanmak tartışmasız doğru bir strateji idi. Çünkü, bir kaç ay öncesine baktığımızda, sık sık açıklama yapma ihtiyacı hisseden, sürekli derdini anlatmaya çalışan ülkeler veya o ülkelerin ekonomi yönetimi temsilcileri, uluslararası yatırım çevrelerinde bir telaş ve sıkıntı girdabı içerisinde oldukları yönünde algılanmaktaydılar.

Bu nedenle, Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'ın soğukkanlı ve kendinden emin tavrı, gerek kendisinin, gerekse de Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in uygun aralıklarla gerçekleştirdikleri uluslararası temaslar, New York, Londra çıkarmaları, Türk ekonomisiyle ilgili pozitif algı ve pozitif ayrışma nedeniyle doğru bir stratejiydi. Ancak, 22 Mayıs'ta ABD Merkez Bankası FED'in tahvil alım programını bu yıl içerisinde azaltacağını açıklaması ile birlikte, gelişmekte olan ekonomilerin iletişim stratejisi 'yerle yeksan' oldu.

Özellikle, Türkiye gibi 'cari işlemler açığı' sorunu olan gelişmekte olan ekonomiler, 22 Mayıs'tan bu yana, başta Çin olmak üzere, cari işlemler fazlası ve merkez bankasında ciddi döviz rezervi olan diğer gelişmekte olan ekonomilere göre, biraz daha mercek, hatta mikroskop altındalar. Bu noktada, zaten gelişmekte olan ülkeler arasında bir 'algı savaşı', bir 'pozitif ayrışma savaşı' başlamışken, Türkiye'nin iç ve dış politik, siyasi gerginlik başlıklarıyla, işini kolaylaştırmadığını vurgulamak gerekiyor.

Türkiye'nin algısını iyileştirme ve güçlendirme süreci hızlandırılmalı

Bu noktada, Türk Ekonomi Yönetimi'nin uluslararası alandaki algıyı güçlendirmek ve Türkiye'nin avantajlarını ve güçlü yönlerini öne çıkarmak adına, 'road show' düzenlemesi yararlı olabilir. Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'ın 15 gün önce, New York'ta, ABD'de uluslararası yatırımcılarla bir araya gelmesi bu açıdan önemli. Bu noktada, Londra, Dubai, Hong Kong, Tokyo gibi başkent ve finans merkezlerinde gerçekleştirilecek yeni ve yoğun temaslar bu açıdan yararlı olabilir.

Bu noktada, Abu Dabi'nin devlet kontrolündeki enerji şirketi Abu Dhabi National Energy Co (TAQA)'nın, Elektrik Üretim AŞ ile arasında imzalan geçen ocak ayındaki hükümetler

arası anlaşma çerçevesinde, Afşin-Elbistan kömür havzasında 8 bin MW kapasiteli elektrik santrali yapımını içeren 12 milyar dolarlık yatırımı, diğer harcama önceliklerine bağlı olarak, 2014'e kadar ertelediğini açıklaması, benzerlerinin olmaması için Hükümet'in ve Ekonomi Yönetimi'nin dikkat etmesi gereken bir durum.

Bu noktada, Bloomberg HT Yayın Koordinatörü Cüneyt Başaran'ın önerilerine kulak verirse, Türkiye gibi önde gelen gelişmekte olan ekonomiler için FED'in bu yeni duruşuyla birlikte artık işlerin zor olduğu; aciliyeti olmayan, daha önceki rakamlar ile hesaplanan ama artık karlı/verimli olması mümkün olmayan projeleri acilen rafa kaldırmak gerektiği not alınmalı.

Cüneyt Başaran ayrıca, kur hedgi yaptıkları konusunda ciddi şüpheler bulunan küçük ve orta ölçekli şirketler ile bankalar devreye girmeden, kamunun diyalog başlatmasında fayda olduğunu, New York, Londra, Singapur gibi finans merkezlerine başta Başbakan Yardımcısı Ali Babacan olmak üzere Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in seri temaslarında fayda olabileceğini ve son olarak, özellikle dönemin hassasiyeti de göz önünde bulundurularak, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın bağımsızlığı ve kredibilitesine zarar getirecek eylem ve söylemlerden uzak durmakta fayda olduğunu vurguluyor.

Anadolu Ajansı'nın sorularını yanıtlayan Standard Bank Gelişen Piyasalar Ekonomisti Timothy Ash ise, Güney Amerika'nın en büyük ekonomisi Brezilya'nın döviz piyasasında oynaklığı azaltmak ve likiditeyi garantilemek için 60 milyar dolarlık dövize müdahale programının, bir anlamda FED yüzünden gelişmekte olan ekonomilerin aleyhine işleyen mevcut duruma bir çizgi çekmek anlamına gelebileceğini ve Türkiye'ye de yardımcı olacağına işaret etmekte.

Ash, Brezilya'nın adımının oldukça dikkat değer olduğunu ve gelişmekte olan ekonomilerdeki birçok merkez bankasının kura müdahale yeteneği olduğunu hatırlatıyor. Rusya Merkez Bankası da bu örneklerden bir tanesi. Merkez bankalarının şu ana kadar bu tür müdahalelerden geri durduklarını hatırlatan Timothy Ash, nihayetinde önde gelen gelişmekte olan ülkelerin merkez bankalarınca faizlerin yükseltilmesinin anlamlı olabileceğini; bununla birlikte, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Brezilya'ya benzer bir adım atması için yeterli döviz rezervi olmayabileceğini de vurguluyor.

Ash, yine de Brezilya'nın adımının gelişmekte olan ülkelere ilişkin algıyı iyileştirecek ve Türkiye'nin de üzerindeki baskıyı azaltacak bir yönü olabileceğinin de altını çiziyor. Piyasa profesyonelleri, gerek yurt içi, gerekse de yurt dışı piyasalarda algı açısından, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 'faiz' konusunda kesenin ağzını daha fazla açması gerektiğini düşünmekteler. Yani, TCMB'nin 'bazuka yaklaşımı' ile, 17 Eylül'deki Para Politikası Kurulu toplantısında, politika faizi ve faiz koridorunun üst ve alt bandı için daha radikal bir adım atmasını önermekteler.

Ekonomi Yönetimi temel makro büyüklüklerle ilgili öncelikleri netleştirmeli

Bu durumda, gerek Başbakan Erdoğan'ın başkanlığında Bakanlar Kurulu'nda, gerekse de Bakanlar Kurulu'ndaki değerlendirme öncesinde Ekonomi Koordinasyon Kurulu'nda, Türkiye'nin uluslararası ekonomi çevrelerindeki algısı açısından, Türkiye'nin GSYH büyüme yol haritası, FED'den kaynaklanan bu zorlu etap tamamlanana kadar nasıl şekillenecek, Türkiye cari açık, enflasyon, büyüme ve TL'nin değeri açısından nasıl bir tercih oluşturacak ve saydığımız makro ekonomik büyüklüklere yönelik öncelikler nasıl şekillenecek, bu hususların da eylül ayı ortasına kadar şekillenmesinde büyük yarar var.

Hükümet, 2013 yılında Türk ekonomisinin ne olursa olsun yüzde 3,5 büyümesini mi bir öncelik olarak görüyor, Türk Lirası'nın dolar karşısındaki değerinin 2013 yılında 2 TL'yi geçmemesi, örnek olarak 1,99 TL düzeyinde dengeye kavuşmasını mı bir öncelik olarak görüyor, yıl sonunda enflasyonun yüzde 6 düzeyinde olmasını mı bir öncelik olarak değerlendiriyor, bu hususların da netlik kazanması gerekmekte.

Bu hususlar netlik kazandıktan sonra, Türk iş dünyası ile, ekonomi çevreleriyle, hane halkıyla bu tercihlerin paylaşılmasında da, bu tercihler doğrultusunda uygulanacak ekonomi politikalarının detaylarının paylaşılmasında da yarar var. Kaldı ki, bu detaylar yurt içi muhataplarla, paydaşlarla paylaşıldığında, uluslararası ekonomi çevreleri de Türkiye'nin tercihlerinden haberdar olacaktır.

'Finansal okur-yazarlık' kritik önemde

Mayıs ayı sonundan bu yana, iş dünyasından, sokaktaki vatandaştan ve aile çevremizden en fazla yöneltilen soru döviz kurlarının ne olacağı. Türkiye, küresel ekonominin yeniden şekilleneceği ve ülkelerin küresel ekonomi-politik arenada rollerinin ve kartların yeniden karıldığı 21. Yüzyıl'a, her zamanki alışkanlığı ile, 'kadercilik' modellemesi ile yaklaştığından, tarihi kapışmaların yaşandığı bir sürece, yine yeterince kurumsallaşamadan yakalandık.

Neredeyse iki ay sonra 90. yaşını kutlayacak olan Türkiye Cumhuriyeti'nde, Türkiye'yi 21. Yüzyıl'da dünya ekonomileri arasında en azından ilk 15'e, ilk 12'ye taşıması için oluşturma gayreti içinde olduğumuz yol haritası açısından, ilk kapsamlı 'Sanayi Stratejisi' ilk kez aralık 2010'da, yani aşağı yukarı 2,5 yıl önce kamuoyu ile paylaşıldı. Türkiye'nin rekabetçi bir ekonomi olabilmek adına, hammadde, ara mamul, makine-teçhizatı dışı bağımlı bir ekonomi olmaktan kurtulması adına açıklanan 'Girdi Tedarik Stratejisi' GİTES daha ikinci yılını neredeyse yeni dolduruyor.

Bu kapsamda, AK Parti döneminde, DSP-MHP-ANAP Koalisyonu döneminden başlamış makro ekonomik reformların dev ve kararlı adımlarla tamamlandığı bir on yılı geride bırakmış olmamıza ve iyi bir performansa şahit olmamıza rağmen, mikro reformlar,

kurumsallaşma ve Türk halkının bilinçlendirilmesi noktasında ciddi ölçülerde bir 'sınıfta kalma' sendromu ile karşı karşıyayız.

Türk halkının tasarruf araçlarının güçlendirilmesi, yatırım araçlarının çeşitlendirilmesi, para ve sermaye piyasalarının derinleştirilmesi ve küçük yatırımcının bilinçlendirilmesi noktasında kat ettiğimiz mesafe 'bir arpa boyu yol' olarak tanımlanabilir. Bu nedenle, bir kaç yıldır dillendirmeye başladığımız 'finansal okur-yazarlık' konusunu daha da hızlandırmamız gerekiyor. Forex piyasalarının, sermaye piyasalarının geniş kütlelere, ekonomi çevrelerine mal olması, bir ölçüde bu başlıklara bağlı.

Dolar kuru 2,02 TL olacak, panik yerine, gerekçelerini anlamalıyız

Finansal okur-yazarlık noktasındaki 'eksiklik', pek çok açıdan Türk ekonomisinde ciddi sorunlara, tehlikeli kararlara ve risklere karşı 'vurdumduymazlık'lara sebep oluyor. İş dünyası veya hane halkı, böyle bir 'cehalet ortamı' içerisinde, belirli dönemlerde, belirli ekonomik ve siyasi çalkantılara bağlı olarak, Türk Lirası yabancı para birimleri karşısında sert değer kayıplarına uğrayınca, dağılıyor, kitlenip kalıyor; hatta daha da tehlikeli kararlara imza atabileceği bir paranoyanın içerisinde sürükleniyor.

Oysa:

- 1) Bir ülke müzmin cari işlemler açığı veriyor ise,**
- 2) Bir ülke her yıl büyümek için dünyadan en az 50 milyar dolar dış finansman bulması gereken bir ülke ise;**
- 3) Bir ülkenin uluslararası brüt döviz rezervleri, ülkenin bir yıllık ithalatının ancak 5 ayını karşılamaya yetiyor ise;**
- 4) Bir ülkenin uluslararası brüt döviz rezervleri, bir ülkenin bir yıl içinde gerçekleşmesi gereken kamu ve özel sektör dış borç geri ödemelerini ancak karşılayabiliyor ise,**
- 5) Bir ülkenin özel sektörü, ülkenin GSYH'nın 5'te 1'i kadar döviz açık pozisyonu, yani döviz yükümlülükleri ile döviz varlıkları arasında 160 milyar dolara yakın bir döviz açık pozisyonu taşıyor ise,**

Türk ekonomisinde, belirli dönemlerde döviz kurlarında sert dalgalanmaya, dövize atağa, kur spazmlarına neden şaşırıyoruz ki? Türkiye'nin geçtiğimiz 10 yıla göre bankacılık sektörünün mali yapısı, sermaye yeterliliği ve saygınlığı mukayese edilmeyecek ölçüde iyi olsa da, zaman zaman kesenin ağzı açılrsa da, belirli ölçülerde kamu mali disiplini korunuyorsa da, Türk ekonomisi, 180 milyar dolarlık bir ekonomiden, artık 780 milyar dolarlık bir ekonomi düzeyine gelse de, Merkez Bankası brüt uluslararası döviz rezervi 29 milyar dolardan 99 milyar dolar düzeyine gelse de,

yukarıda saydığımız 5 temel nokta geçerli olduğu müddetçe, TL değer kaybetmeyi sürdürecektir ve zaman zaman döviz kurlarında sert dalgalanmalara şahit olacağız.

Bu durumda, eğer Türkiye'de pek çok şirket, İstanbul Sanayi Odası'nın 500 büyük sanayi kuruluşu veya 2. 500 büyük sanayi kuruluşu sıralamasına giren şirketlerimiz, Borsa İstanbul'da hisseleri işlem gören şirketlerimiz, önde gelen holdinglerimiz yukarıdaki 5 temel ekonomik sıkıntı ve gerçeğe rağmen, yabancı para cinsinden borçlanıyor ve zaman zaman negatif kur farkı yiyorlar ise, herkes bunu doğal karşılayacak ve paranoya göstermeyecek.

Çünkü, yukarıda saydığım ve TL'nin zaman zaman yabancı para birimleri karşısında sert değer kayıplarına maruz kalmasına sebep teşkil eden 5 temel ekonomik sıkıntıya rağmen, firmalarımız bir miktar kadercilikle de, döviz kurları Türkiye'de en az 2-3 yıl sakin seyreder ise, dolar veya euro cinsinden kredi kullanmanın daha cazip olduğunun farkındalar.

Bu durumda, zaman zaman bu tercihin 'ağır bir bedeli' olabileceğini, bir şirketin, hele Borsa İstanbul'da hisseleri işlem gören bir şirketin 1,5 hatta 2 yıllık bir karının, kur farkı zararı ile bir anda 'buhar' olabileceğini herkesin kabullendiği, kimsenin gereksiz yere isyanda veya paranoyada bulunmadığı bir süreç içinde olacağız; ya da şirketler, her ne kadar dolar veya euro cinsinden kredi kullanmak zaman zaman cazip gözükse de, eğer kullandıkları krediyi geri öderken, ihracat veya faaliyet alanı itibarıyla, gelirlerini, cirolarını aynı ölçüde veya önemli ölçüde döviz cinsinden kazanmıyorlar ise, yabancı para cinsinden borç kullanmaktan sakınacaklar, imtina edecekler.

İşte, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Hazine Müsteşarlığı, Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu, Sermaye Piyasası Kurulu ve Kalkınma Bakanlığı açısından, 'finansal okur-yazarlık' için çaba sarf etmenin kritik noktaları burada başlıyor. Başbakan Yardımcısı Ali Babacan yıllardır, yapabildiği ölçüde, Türkiye'de şirketleri, firmaları döviz açık pozisyonu tutmamaları için, yeterince döviz cinsinden gelir elde etmiyorlar ise, döviz cinsinden borçlanmamaları için uyarıyor. Bu nedenle, Türkiye'nin dış finansman ihtiyacının karşılanması adına 'algıyı' iyi yönetmemiz gerekiyor ve Türk şirketlerinin açık pozisyon sorunu da düşürmemiz gerekmektedir.

Bu noktada, 22 Mayıs'tan bu yana Hindistan para birimindeki değer kaybının yüzde 13, Güney Afrika'nın yüzde 7,5, Endonezya'nın yüzde 10, Malezya'nın yüzde 8,5 ve Brezilya'nın yüzde 15 olduğunu dikkate aldığımızda, dolar kurunun 2 TL'yi geçmeyi zorladığı bir tabloda, TL'nin yüzde 7,5'lik değer kaybı niye bizi tedirgin ediyor. Rusya gibi cari fazlamız ve 600 milyar dolar rezervimiz mi var ki, Rusya'nın para birimi gibi yüzde 6 değer kaybedecektik. **Bu nedenle, dolar-TL kurunun 2,02 TL'ye değer kaybını da yadırgamamalıyız.**

KOBİ ve proje kredilerinin önü açılsaydı, yabancı para krediler artmayabilirdi

Ama, bu tür uyarıların daha yoğun olarak, iş dünyasını temsil eden sivil toplum kuruluşları ile birlikte yürütülmesi gerekir. Bu arada, 12 Haziran 2011 seçimleri sonrasında, temmuz ayında dile getirdiğimiz görüş ile, Türk Ekonomi Yönetimi'nden, bankacılık sektörünün kredi hacmi artış oranına 'yumuşak iniş' modeli ile, yüzde 25 gibi bir sınırlama getiriliyor ise, bu sınırlama esnasında KOBİ ve proje kredilerine yönelik lehte düzenleme yapılmasını da önermiştik.

O dönemde, Türk Ekonomi Yönetimi, kredi türü ayrımı yapmaksızın, bankacılık sektöründen kredi hacmindeki artış oranını yüzde 25'e indirmesini istedi. Bankacılık sektörü de, daha karlı olduğu için tüketici kredileri hacmini daha sınırlı daralttı, KOBİ ve proje kredilerinde, reel sektöre yönelik kredi hacmindeki daralma daha sert oldu. Bu tablonun bir sonucu olarak, 2011 yılı sonbahar sonundan, 2013 yılı ilk bahar başına kadar, biz Türkiye'de reel sektörü, kredi maliyetleri nedeniyle, TL cinsinden çok, bulabiliyor ise, döviz cinsinden kredi kullanmaya kendimiz teşvik ettik ve reel sektörde döviz açık pozisyonunun büyümesine kendimiz sebep olduk.

Bu nedenle, bugün Türk ekonomi Yönetimi de, şapkasını önüne koyup, döviz kurlarındaki son dalgalanmadan dolayı, reel sektörün finansal verilerde oluşan kur farkı zararında acaba bir katkısı oldu mu, bugün BDDK'nın dile getirdiği 'selektif kredi uygulaması'nı, acaba 2013 yılı temmuz ayı yerine 2011 yılı temmuz ayında mı düşünmeliydi, bir gözden geçirme yapmaya ihtiyacı var. Türk şirketlerini TL cinsinden kredi kullanması gerektiği ve kur riski taşımaması gerektiği konusunda uyarıyoruz da, Türk Ekonomi Yönetimi olarak, TCMB'si, Maliye'si, BDDK'sı, TL cinsinden kredi maliyetleri ucuzlasın ve döviz cinsinden kredilere göre cazibesi artsın diye, ne yapıyoruz?